

Tänk om Tyskland ...

Vi minns bäst det vi vill minnas. Jag klarade mig dåligt i tyska i skolan, men minns ännu följande mening ur en gammal lärobok: ”Nach dem zweiten Weltkrieg ist Deutschland in zwei Teile geteilt.” Meningen har ekat i mitt huvud varje gång jag besökt Tyskland – också efter att landet har återförenats och Berlins tudelning har börjat framstå som blott en av stadens många historiska avlagringar.

Tysklands öde är både det mest tragiska och det mest hoppingivande kapitlet i Europas 1900-talshistoria. Efter två världskrig och tiotals miljoner förlorade människoliv, decennier av diktaturvälde och ockupation, upprustning och kallt krig, lyckades tyskarna med det närapå omöjliga, nämligen att fredligt återförena sitt land och samtidigt mogna till den mest ansvarskännande nationen i Europa.

Därför fortsätter Tysklands nyare historia att fascinera. En omdebatterad undersökning i frågan utgavs för ett par år sedan av den brittiske forskaren Niall Ferguson. Den numera 37-årige forskaren gör i boken *The Pity of War* gällande att Tyskland inte var ensamt skyldigt till första världskriget, som ju i praktiken var orsaken till andra världskriget.

Tesen är inte så avdankad som den låter. Visserligen framhåller Ferguson i likhet med 1920-talets frustrerade tyskar att felet egentligen låg i de europeiska allianssystemen. Men därtill skriver han något så oerhört som att det var Storbritanniens fel att konflikten urartade till ett världskrig. Britternas onödiga inträde i kriget förvandlade en kortvarig uppgörelse mellan Tyskland och Frankrike till en utdragen världsbrand.

Fergusons tankegångar har beröringspunkter med John Charmleys Churchill-biografi från 1993. Den utmynnade i påståendet att det brittiska imperiet kunde ha fortlevt om endast den store Winston hade förstått att ingå en separatfred med Hitler. I båda fallen vill forskarna visa ett roten till det onda var att briterna glömde fördelarna med en ”splendid isolation”.

Dylika kontrafaktiska funderingar är uppfriskande men riskabla. I synnerhet om man som Ferguson tar steget helt ut och säger att inte ens med en tysk seger i första världskriget skulle ha varit en katastrof. Frankrike hade förstås krossats, men förövrigt skulle ett tyskdominerat Europa ingalunda ha varit en olycka.

Kejsar Wilhelms Tyskland gick nämligen i spetsen för den gryende socialstaten och den reformistiska socialdemokratin. Enligt Ferguson skulle ett tyskt Europa efter 1914 ha varit lika acceptabelt och utvecklingsdugligt som dagens tyskdominerade EU. Till på köpet skulle Europa ha besparats diverse blodiga krig och revolutioner.

Det finns dock vägande invändningar mot alla dessa spekulationer. En av de tyngsta är att Tysklands föreställda hegemoni på kontinenten ändå förr eller senare skulle ha lett till en global konfrontation med den anglo-amerikanska världen. Jag är inte heller säker på att dagens Tyskland vore så ansvarskännande och stabilt utan två förlorade världskrig.

Det låter fult, men jag är övertygad om att tysken måste få ordentligt på käften innan han insåg sina begränsningar. Av samma skäl är det ytterst viktigt för hela Europas framtid att tyskarna fortsättningsvis håller det som skedde i bl.a. Auschwitz och Treblinka noggrant i minnet.

Men är det rättvist att tyskarna är det enda folket som bär på en dylik börda? Knappast, men vad gör man när inte ens tyskarna själva anser det lämpligt att jämföra Holocaust med andra brott mot mänskligheten, såsom den sovjetiska terrorn, vars omfattning enligt alla tillgängliga kalkyler vida översteg de tyska judeförföljelserna. Det är nästan som om tyskarna ansåg att de har ett historiskt monopol på den absoluta ondskan.

I Ryssland finns inget större intresse att reda ut hur den stalinistiska terrorn var möjlig. Ryssarna har förstås mycket annat att tänka på i dessa tider. Frågan är dessutom om de ens vore kapabla att känna

samma ansvar som det tyska folket, vars nationella identitet i dag genomsyras av en djup historisk insikt.

Henrik Meinander, Hufvudstadsbladet (HBL) 1.12.2000